

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรธุรกิจเพื่อนำสังคมไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

พัชรินทร์ โชคอำนวย¹

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้สภาพแวดล้อมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ละองค์กรได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ ระบบการผลิตสมัยใหม่ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ความต้องการที่เปลี่ยนไปของผู้รับบริการ และความต้องการแรงงาน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 4 ด้านคือ การให้การศึกษา (Education) การฝึกอบรม (Training) การพัฒนา (Development) และการสร้างการเรียนรู้ (Learning) เป็นกิจกรรมในกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ในขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเชื่อกันว่าการที่บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องลงทุนเพื่อพัฒนาบุคลากรของตนให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน รวมถึงเป็นบุคลากรที่มีขีดความสามารถ (Competency) เพื่อให้งานที่ตนรับผิดชอบสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่บุคลากรและองค์กรได้กำหนดไว้ร่วมกัน ผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถูกคาดหวังให้ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitators) และแสดงบทบาทในเชิงรุก (Proactive) รวมถึงเป็นผู้เร่งเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Administrative Expert) อีกทั้งเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินงาน (Strategic Partner) และเป็นที่พึ่งให้กับพนักงานได้ (Employee Champion) (สุจิตรา ธนानันท์, 2555, 11)

องค์กรไม่ได้ดำรงอยู่ในสุญญากาศ แต่ต้องดำเนินการดำเนินอยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งมีปัจจัยและปรากฏการณ์จำนวนมากที่เป็นเงื่อนไข นอกจากนี้สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมภายในองค์กร เช่น ข้อเรียกร้องของลูกค้าอาจจะเร่งเร้าให้ฝ่ายบริหารจำเป็นต้องมีนโยบายเกี่ยวกับนวัตกรรมภายในองค์กร ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการคิดแผนงานใหม่ ๆ ขึ้นมา (สุจิตรา ธนานันท์, 2555, 13-16)

บทความเรื่อง “การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ : แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเพื่อการพัฒนาประเทศในทศวรรษหน้า” กล่าวโดย สมบัติ กุสุมาวลี (2540, 3-16) ว่ามีปัจจัยหรือปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในที่ท้าทายองค์กรภาคเอกชน

¹ อาจารย์สาขาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ไทยในอนาคต ซึ่งมีผลทำให้องค์การของไทยจำเป็นต้องมีแผนงานพัฒนาศักยภาพของตนเอง บัณฑิตหรือปรากฏการณ์เหล่านั้น มีดังต่อไปนี้

1. การที่สังคมไทยก้าวไปสู่การเป็นสังคมแห่งองค์การ (Society of Organization) ในสภาพสังคมแห่งองค์การนั้น ความสำเร็จของการบริหารงานในองค์การย่อมขึ้นอยู่กับฝีมือและคุณภาพของบุคลากร ฉะนั้นบุคลากรในอนาคตจึงถูกคาดหวังว่าต้องมีศักยภาพที่นำพาองค์การของตนให้สามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ในตลาดโลก

2. สภาพการแข่งขันที่รุนแรงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิดสภาวะโลกรไร้พรมแดนที่กระตุ้นให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทั่วโลก ผู้ที่ได้เปรียบในการแข่งขันต้องใส่ใจกับคุณภาพของแรงงาน ต้องมีแรงงานที่มีฝีมือและมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการกดดันของประเทศอุตสาหกรรมเก่า ซึ่งมีความพร้อมในด้านทุนและวิทยาการที่ทันสมัย ก้าวหน้าอยู่แล้ว ยิ่งเมื่อประเทศอุตสาหกรรมเก่าตระหนักว่าตนเสียเปรียบในด้านโครงสร้างต้นทุน และได้ออกมาตรการหลายอย่างเพื่อลดความเสียเปรียบในการแข่งขันของตน เป็นต้นว่า

2.1 การเสนอให้มีการลดกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรือขั้นตอนในด้านต่าง ๆ (Deregulation) เพื่อสะดวกในการทำการค้าระหว่างประเทศของประเทศอุตสาหกรรมเก่า

2.2 การเรียกร้องให้เปิดเสรี (Liberalization) ส่งเสริมให้จัดการผูกขาดของวิสาหกิจต่าง ๆ พร้อมกับให้มีการเปิดประตูการค้า การลงทุน ตลอดจนการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอื่น ๆ อย่างเสรี

2.3 การเรียกร้องให้มีการบังคับใช้ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) รอบอุรุกวัย (Uruguay Round) อันมีผลทำให้อัตราภาษีศุลกากรและมาตรการอุดหนุนลดลง ทำให้มีการปรับโครงสร้างการผลิตการเคลื่อนย้ายทรัพยากรและการลงทุนต่าง ๆ ได้ทั่วโลก

2.4 การใช้ลัทธิกีดกันทางการค้ารูปแบบใหม่ (Neo-Protectionism) เพื่อปกป้องการตีตลาดของสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนา

ในสภาพการแข่งขันที่รุนแรงดังกล่าวข้างต้น บุคลากรในองค์การของไทยจึงควรที่จะต้องตระหนักถึงสภาวะการณ์ในสภาพแวดล้อมเหล่านั้น และควรพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

3. การปรับเปลี่ยนของเทคโนโลยีสมัยใหม่ (New Technology) ในปัจจุบันการพัฒนาและการยกระดับเทคโนโลยีได้กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง สำหรับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ของทุกประเทศในทศวรรษหน้า ประเทศใดที่สามารถครอบครองเทคโนโลยีที่ทันสมัยล้ำหน้ากว่าประเทศอื่น ได้รับโอกาสของความได้เปรียบในการแข่งขันสูงกว่า เทคโนโลยีสำคัญที่อุตสาหกรรมต่าง ๆ ต้องการ ได้แก่ เทคโนโลยีการผลิตและการควบคุม เทคโนโลยีด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และคุณภาพ และเทคโนโลยีด้านการ

จัดการ ตัวอย่างของเทคโนโลยีในระบบการผลิตที่สำคัญ อาทิเช่น เทคนิคการควบคุมการผลิตให้เสร็จทันเวลา(Just in Time) เทคนิคการบริหารเพื่อให้เกิดคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (Total Quality Management : TQM) โรงงานระบบอัตโนมัติที่สมบูรณ์แบบที่ไร้มนุษย์ มีการใช้เครื่องจักรเข้ามาทำงานแทนคน (The Fully Automated Unmanned Factory) เป็นอาทิ จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของเทคโนโลยีและรูปแบบการผลิตสมัยใหม่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งต่อองค์การ กล่าวคือ ระบบการผลิตมีความยืดหยุ่นต้องใช้ความชำนาญการและความรู้ขั้นสูง มุ่งผลิตเพื่อตอบสนองรสนิยมลูกค้าเฉพาะกลุ่ม (Miss Customization) นอกจากนั้น ยังมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ภายในองค์การ เช่น การใช้ระบบ Internet Teleconference และ Distance Learning เพื่อให้องค์การและบุคลากรสามารถนำเอาข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นไปใช้ประกอบการทำงานได้อย่างเป็นระบบ มีความยืดหยุ่น คล่องตัว สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการแข่งขัน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

จะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีคิด วิธีการทำงานของบุคลากรภายในองค์การให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของหน่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

4. โลกแห่งการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป (New World of Work) โลกแห่งการทำงานในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ กล่าวคือ

ประการแรก การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในองค์การเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดลักษณะทางสังคมและองค์การรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมสารสนเทศ(The Information Society) ซึ่งมีลักษณะที่ข้อมูลข่าวสารและความรู้กลายเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากกว่าปัจจัยแรงงาน สารสนเทศกลายเป็นสินค้าที่สามารถซื้อขายทำกำไรได้ในตลาด

ประการที่สอง มีการนำเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเผยแพร่สารสนเทศ เพื่อให้คนในองค์การได้เรียนรู้

ประการที่สาม มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์การใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ กล่าวคือ เปลี่ยนจากความต้องการคนงานที่ไร้ทักษะฝีมือมาเป็นความต้องการคนงานที่มีความรู้ เปลี่ยนจากการทำงานที่ซ้ำซากเหมือนเดิมทุก ๆ วันมาเป็นการทำงานที่ต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเปลี่ยนจากการทำงานตามหน้าที่ที่กำหนดมาเป็นการทำงานตามโครงการ ต้องช่วยกันทำงาน เพื่อให้โครงการเสร็จสิ้นทันระยะเวลาที่กำหนด และเปลี่ยนจากความต้องการคนงานที่มีทักษะเพียงด้านเดียว มาเป็นต้องการคนงานที่มีทักษะหลากหลาย เนื่องจากการนำเครื่องจักรมาทำงานแทนคนจ้างคนน้อยลงเพื่อประหยัดค่าจ้าง

ดังนั้น จากการที่โลกแห่งการทำงานเปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่ในองค์การ กล่าวคือ มีการลดขนาดขององค์การและลดจำนวนพนักงานโดยใช้

เทคโนโลยีอัตโนมัติสมัยใหม่และแรงงานที่มีทักษะหลากหลายเข้ามาแทนที่แรงงานที่มีทักษะต่ำ จึงก่อให้เกิดแนวโน้มที่มีการปลดแรงงานไร้ทักษะออก ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาแรงงานสัมพันธ์ตามมา

5. การเกิดขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ในอนาคตคนไทยส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะมีระดับการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้มากขึ้นและมีโอกาสที่จะเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้หลากหลายและกว้างไกลยิ่งขึ้น จึงก่อให้เกิดกระแสการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ดังนี้

ประการแรก การเรียกร้องสิทธิมนุษยชน (Human Right) โดยเป็นการเรียกร้องให้มีการปกป้องคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน ต้องไม่ถูกรังแกหรือถูกเอารัดเอาเปรียบโดยองค์การธุรกิจที่ผลิตสินค้าไม่มีคุณภาพออกมาขาย

ประการที่สอง การรักษาสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection) เป็นการเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ ระบบการจัดการน้ำเสียเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่

ประการที่สาม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Involvement) เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นตามแนวทางประชาธิปไตยโดยตรง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในทศวรรษหน้า และเพื่อความยั่งยืนขององค์การ ควรดำเนินการโดยให้ความสำคัญกับการสร้างความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม โดยการพัฒนาบุคลากรขององค์การให้มีจิตสำนึกในการเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การ

องค์การธุรกิจในเชิงเศรษฐศาสตร์มักจะหมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำหน้าที่ในการผลิตและจำหน่ายสินค้าและบริการ เพื่อสนองความต้องการของหน่วยเศรษฐกิจอื่น (อาทิ ผู้บริโภค หน่วยงานของภาครัฐ สถาบันอื่น ๆ ของเอกชน) โดยมีวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายเพื่อแสวงหากำไรสูงสุดจากการประกอบธุรกิจ(ณรงค์ โพธิ์พฤษานันท์, 2555, 117-124)

James D. Bolto Gwartney and Richard L. Stroup ให้คำจำกัดความว่า องค์การธุรกิจ หมายถึงสถาบันที่ดำรงอยู่ได้โดยมีการออกแบบการจัดระบบเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ วัตถุดิบ แรงงาน และเครื่องจักร เพื่อเป้าหมายในการผลิตสินค้าและ/หรือบริการ

James L. Pappas and Eugene F. Brigham ให้คำจำกัดความว่า องค์การธุรกิจ คือสถาบันที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล สินทรัพย์ที่มีตัวตนและสารสนเทศต่าง ๆ (ได้แก่ เทคโนโลยี การจัดการ ยอดขาย เป็นต้น) เพื่อนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ในการผลิต ให้ได้ผลิตผลแก่สังคม

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาสรุปได้ว่า องค์การธุรกิจคือ สถาบันตามกฎหมาย ซึ่งเป็นที่รวมของกลุ่มบุคคลเพื่อระดมและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ มาแปลงสภาพให้เป็น

ผลผลิตและ/หรือบริการขาย ให้แก่บุคคลที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การธุรกิจนั้น

องค์การธุรกิจจะมีเสรีภาพหรือความเป็นอิสระในการดำเนินธุรกิจได้มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับว่ากิจการดำเนินการอยู่ภายในระบบเศรษฐกิจแบบใด ถ้าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalist Economy) หรือระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (Market Economy) องค์การธุรกิจส่วนใหญ่เป็นของเอกชน ซึ่งมีเสรีภาพในการเลือกใช้ทรัพยากรในการผลิต เทคโนโลยีในการผลิต การกำหนดปริมาณการผลิต การกำหนดราคาผลผลิตและอื่น ๆ ได้ในสังคมนิยม (Socialist Economy) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของรัฐและเป็นไปได้ว่าเป้าหมายในการดำเนินธุรกิจมีความแตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ เป้าหมายขององค์การธุรกิจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นเป้าหมายเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด แต่เป้าหมายขององค์การธุรกิจในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มีเป้าหมายเพื่อสวัสดิการของสังคมสูงสุด แต่สำหรับในที่นี้ เมื่อกล่าวถึงองค์การธุรกิจ จะหมายถึง องค์การธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดหรือระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy) ที่ค่อนข้างเอนเอียงไปทางทุนนิยม โดยเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใช้กลไกราคา (Price Mechanism) ในการจัดสรรทรัพยากรและผลผลิต (Allocation of Resources and Outputs) และเป็นองค์การธุรกิจที่เน้นหนักไปทางด้านการผลิตสินค้า (Goods)

องค์การธุรกิจแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการจัดแบ่งรูปแบบขององค์การ 6 รูปแบบคือ องค์การธุรกิจเจ้าของคนเดียว (Sole Proprietorship) องค์การธุรกิจหุ้นส่วน (Partnership) และองค์การธุรกิจในรูปบริษัท (Corporations) องค์การธุรกิจรูปแบบสหกรณ์ (Co-operative Society) องค์การธุรกิจแฟรนไชส์ (Franchise) และธุรกิจรัฐวิสาหกิจ (State Enterprise)

1. ธุรกิจแบบเอกชนคนเดียวเป็นเจ้าของ หมายถึง องค์การธุรกิจที่มีบุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของกิจการโดยเป็นทั้งผู้ลงทุน ผู้บริหารงาน ซึ่งทำหน้าที่ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ปฏิบัติงานทุกชนิดของกิจการรับภาระเสี่ยงภัยในการดำเนินธุรกิจและภาระหนี้สินของกิจการเอง โดยปกติ องค์การธุรกิจรูปแบบนี้จะอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นองค์การธุรกิจขนาดเล็ก มีโรงงานเล็ก ๆ ใช้เงินลงทุนและจ้างแรงงานไม่มากผลผลิตและยอดขายมีจำนวนน้อย ตัวอย่างเช่น องค์การธุรกิจที่ใช้อาคารพาณิชย์เป็นโรงงานและที่อยู่อาศัยเพื่อเย็บเสื้อผ้า เย็บและติดตั้งผ้า màn ทำมุ้งลวดและเหล็กดัด ร้านขายยา ร้านขายอาหาร คลินิกแพทย์ สำนักงานทนายความ และสอบบัญชี เป็นต้น

2. ธุรกิจแบบเข้าเป็นหุ้นส่วนร่วมกับผู้อื่น หุ้นส่วนหมายถึง องค์การธุรกิจที่มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันเป็นเจ้าของ และมีข้อตกลงร่วมกันในเรื่องการบริหารงาน การแบ่งปันผลกำไร (ขาดทุน) การรับผิดชอบภาระหนี้สินของแต่ละคน การรับหุ้นส่วนใหญ่และการถอนตัวของ

หุ้นส่วนเดิม ห้างหุ้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ห้างหุ้นส่วนสามัญ จะต้องรับภาระหนี้สินของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัด ส่วนห้างหุ้นส่วนจำกัด จะต้องเป็นผู้ที่เป็นหุ้นส่วนอย่างน้อยหนึ่งคนที่ต้องรับภาระหนี้สินของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัด ในขณะที่หุ้นส่วนคนอื่นรับภาระหนี้สินของห้างโดยไม่จำกัด ไม่เกินจำนวนเงินที่ตกลงร่วมทุนในห้างหุ้นส่วน

3. ธุรกิจแบบบริษัท บริษัท หมายถึง องค์การที่ตั้งขึ้นโดยเป็นการระดมทุนจากบุคคลต่าง ๆ ประชาชนหรือสถาบันจำนวนหนึ่ง เพื่อประกอบธุรกิจตามข้อตกลงร่วมกัน วิธีการระดมทุนทำได้โดยการออกหุ้น (Stock or Share) เป็นมูลค่าหรือราคาเท่ากัน เรียกว่า ราคาพาร์ (Par Value) ซึ่งมี 2 ประเภท ได้แก่ หุ้นสามัญ (Common Stock) หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock) ผู้ถือหุ้น (Shareholders) ไม่ว่าจะเป็นหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิ จึงเป็นเจ้าของกิจการมีสิทธิได้รับการแบ่งปันผลกำไร สิทธิในการออกเสียงในการประชุมผู้ถือหุ้นตามจำนวนหุ้นที่ถือและสิทธิอื่น ๆ

4. ธุรกิจแบบสหกรณ์ เป็นวิธีประกอบการทางเศรษฐกิจอีกแบบหนึ่งที่ผู้อ่อนแอทางเศรษฐกิจรวมทุนกันจัดตั้งขึ้น โดยยึดหลักเดินสายกลาง เหมาะสมกับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ธุรกิจแบบสหกรณ์นี้มีนโยบายแตกต่างไปจากธุรกิจทั่วไป คือ ถือเอา “การรวมคน” สำคัญกว่า “การรวมทุน” เป็นการร่วมแรงร่วมใจ รวมปัญญา และรวมทุน จัดตั้งขึ้นโดยความสมัครใจตามหลักการช่วยตนเองเพื่อประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefit) ผู้ที่เป็นสมาชิกจำเป็นต้องมีคุณสมบัติต่าง ๆ ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในกฎข้อบังคับของสหกรณ์ สมาชิกทุกคนมีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ได้คนละ 1 เสียงเท่านั้น ไม่ว่าสมาชิกจะถือหุ้นจำนวนเท่าใดก็ตาม เพราะผลประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนหุ้นที่ถือ แต่อยู่ที่ปริมาณการซื้อขายสินค้าหรือการมีส่วนร่วมในกิจการของสหกรณ์ ใครมีส่วนร่วมมากก็ได้รับส่วนแบ่งมาก ใครมีส่วนร่วมน้อยก็ได้รับส่วนแบ่งน้อย ตามคติของสหกรณ์ว่า “สมาชิกแต่ละคน เพื่อสมาชิกทั้งหมด และสมาชิกทั้งหมด เพื่อสมาชิกแต่ละคน” ความสำเร็จของสหกรณ์จึงย่อมอาศัย ความสามัคคี พร้อมเพรียงของสมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญ

5. องค์การธุรกิจแฟรนไชส์ (Franchise) หรือธุรกิจสัมปทาน เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 กลุ่มขึ้นไป มีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกัน มีจุดร่วมคือส่งเสริมซึ่งกันและกันในระบบของธุรกิจเพื่อกระจายสินค้าหรือบริการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจแฟรนไชส์ จึงมี 2 ฝ่ายคือ เจ้าของธุรกิจหรือผู้ให้สัมปทาน กับ ผู้ขอรับสัมปทาน ซึ่งธุรกิจแฟรนไชส์สัมปทานจัดแบ่งได้ 2 ประเภท คือ ธุรกิจธุรกิจแฟรนไชส์หรือแบบสัมปทานที่ใช้สินค้าและชื่อการค้า ที่ให้สิทธิแก่ผู้รับสัมปทานหรือตัวแทนจำหน่าย เสมือนว่าเป็นผู้จำหน่ายในสายผลิตภัณฑ์เดียวกับผู้ให้สัมปทาน เช่น ตัวแทนจำหน่ายเครื่องดื่มน้ำอัดลม รถยนต์ อาหาร บริการ เป็นต้น และประเภทที่สอง ธุรกิจแฟรนไชส์หรือแบบสัมปทานที่ใช้รูปแบบทางธุรกิจ เป็นรูปแบบธุรกิจที่ผู้ให้สัมปทานให้สิทธิแก่ผู้รับสัมปทานในการขายสินค้าหรือบริการ โดยใช้เครื่องหมายการค้าของผู้ให้สัมปทาน เช่น KFC เซเว่น-อีเลฟเว่น มิสเตอร์โดนัท เป็นต้น

6. ธุรกิจรัฐวิสาหกิจ(State Enterprise) องค์การของรัฐบาล หน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของหรือบริษัท ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานธุรกิจของรัฐบาลมีทุนรวมอยู่ด้วย เกินกว่าร้อยละ 50 มีการบริหารงานอยู่ระหว่างระบบราชการและระบบธุรกิจ จำแนกได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

6.1 จำแนกตามลักษณะการจัดตั้ง ประเภทองค์กรและโรงงาน ประเภทสำนักงานและกิจการอื่นประเภทธนาคารและบริษัทที่รัฐบาลถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ 501.4 แบ่งตามหน่วยงานที่รัฐวิสาหกิจสังกัด

6.2 จำแนกตามรายได้ที่นำส่งแก่รัฐ ได้แก่ รัฐวิสาหกิจประเภทผูกขาด รัฐวิสาหกิจประเภทกึ่งผูกขาด รัฐวิสาหกิจประเภทสาธารณูปโภค รัฐวิสาหกิจประเภทอุตสาหกรรม รัฐวิสาหกิจประเภทอื่น ๆ

ดังที่กล่าวมาข้างต้น องค์การธุรกิจที่ทำหน้าที่ในการผลิตและจำหน่ายสินค้าและบริการ เพื่อให้ผู้บริโภคหรือผู้รับบริการมีความพึงพอใจ องค์การธุรกิจจึงจำเป็นต้องพัฒนาเทคนิควิธีการเพื่อตอบสนองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และเพื่อให้องค์กรได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งแนวทางการพัฒนาองค์การต้องมีการพัฒนาต้นทุนที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาประเทศควบคู่กัน เพื่อก้าวสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรธุรกิจให้มีคุณภาพ

ดังนั้นการพัฒนาจึงเริ่มเป็นกระแสความคิดที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษและอเมริกา ก่อนที่จะขยายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ยึดเอาเป็นแม่แบบในการปรับปรุงประเทศ คำว่าพัฒนา(Development) มีความสัมพันธ์กับคำว่า Progress, Growth, Advance เป็นอย่างยิ่ง

ความหมายการพัฒนา คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่องในกระบวนการของการพัฒนานั้นหมายถึง ความก้าวหน้า เศรษฐกิจ เท่ากับความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เท่ากับเหตุผลและกลไกที่อำนวยความสะดวกในการตัดสินใจโดยสันติวิธี เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม เกิดความเป็นธรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วมและได้รับผลของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2536, 14-16)

แนวความคิดในการพัฒนาสังคม มีลักษณะในทำนองที่ว่า “เมื่อคนได้รับการพัฒนาแล้ว สังคมและประเทศชาติจะได้รับการพัฒนาไปด้วย” การพัฒนาสังคมมีหลักการว่า สังคมนั้นมีสภาพเคลื่อนไหว (Dynamic) อยู่เสมอ สังคมไม่หยุดนิ่งกับที่ สังคมพัฒนาจะต้องเป็นสังคมที่เคลื่อนไหว และการพัฒนาสังคมนี้มีใช่การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสภาพในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมเพียงชั่วคราว หากแต่เป็นกระบวนการแห่งการเปลี่ยนแปลงทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ การพัฒนาสังคมจึงมีสาระสำคัญที่การพัฒนาคนโดยมีเป้าหมาย 2 ประการคือ (อุทัย หิรัญโต, 2515, 857)

1. พัฒนาคนซึ่งเป็นสมาชิกสังคมให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์มีความหมายถึงสามารถใช้สติปัญญาตัดสินใจปัญหาเกี่ยวกับตนเองและส่วนรวมได้

2. พัฒนาคนให้มีทักษะสามารถดำเนินกิจการของสังคมได้อย่างบริบูรณ์

การพัฒนาสังคมคือการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมดีขึ้นโดยการปรับปรุงคุณภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในทุกด้านตั้งแต่ระดับบุคคลจนถึงระดับสังคมได้แก่การพัฒนาด้านกายภาพพัฒนาด้านศีลธรรม (จริยธรรม) การพัฒนาด้านจิตใจการพัฒนาปัญญา และการพัฒนาอาชีพการพัฒนาด้านกายคือ ให้มีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยระเบียนวินัยการพัฒนาจิตใจคือการฝึกฝนตนเองและอบรมตนเองกระทำตนให้เจริญขึ้นด้วยคุณธรรมมีเมตตากรุณาเป็นต้นการพัฒนาปัญญาคือการศึกษาหาความรู้ทำความเข้าใจเห็นจริงในชีวิตและโลกอย่างชัดเจนสามารถมาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมการพัฒนาอาชีพหมายถึงการมีทรัพย์สินเงินทองใช้มีรายได้มีปัจจัย 4 พอแก่การดำรงชีพส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นผลให้มีฐานะสร้างทางเศรษฐกิจดีขึ้น ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขสวัสดิการต่าง ๆ ให้อำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในสังคมให้คนในสังคมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (วิเชียร วิทย์อุดมและเชมมารีรัตน์ชูชีพ, 2556, 11-15)

การพัฒนาที่ยั่งยืนตามความหมายขององค์กรโลกเป็นการพัฒนาบูรณาการ (Integrate) คือทำให้เป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างคือดุลยภาพ (Balance) ซึ่งก็คือการบูรณาการธรรมชาติแวดล้อมกับเศรษฐกิจหรือการทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับเกณฑ์ของธรรมชาติโดยพัฒนาการควบคู่กันไปซึ่งวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการเริ่มด้วยวิธีการแก้ปัญหาที่ถือว่าการพัฒนาที่ผ่านมาผิดพลาดใน 2 ส่วนใหญ่ๆคือ ความผิดพลาดในการพัฒนาและความผิดพลาดในการจัดการสิ่งแวดล้อมซึ่งเป้าหมายการแก้ปัญหาอยู่ 3 เรื่องคือประชากรทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอและการก่อกมลภาวะโดยวิธีการแก้ปัญหาคือปรับปรุงแนวทางการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นไปในทิศทางใหม่ที่ต้องการคือ (แตงอ่อนมนัใจตน, 2548, 10)

- วิทยาศาสตร์ต้องค้นหาความรู้ที่จะเอามาใช้ป้องกันปัญหาแทนที่จะมุ่งค้นหาความรู้ที่จะเอามาสร้างเทคโนโลยีเหมือนเมื่อก่อน

- เทคโนโลยีต้องปรับเปลี่ยนทิศทางคือต้องผลิตและใช้ในความมุ่งหมายอย่างใหม่ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแต่ให้เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งผลิตมาเพื่อใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยตรง

- เศรษฐกิจซึ่งหมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะต้องเป็นไปในแนวทางที่ไม่ทำลายทรัพยากรและไม่กรอกของเสียมากเกินไป

แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนริเริ่มโดยองค์การสหประชาชาติในกลางทศวรรษ 1960 จากนั้นแนวคิดนี้ได้ถูกรวมอยู่ในโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ เช่นธนาคารโลกสถาบันทรัพยากรโลก (World Resources Institute) และ World Wildlife fund (Bartie, 1989)

“การพัฒนา” เป็นคำที่มาจากอารยธรรมตะวันตกการพัฒนาในแนวตะวันตกเน้นคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่มาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจคือการผลิตและบริการการพัฒนาประกอบด้วยหลายมิติเช่นการมีรายได้ที่แท้จริงต่อคนเพิ่มขึ้นการมีสุขภาพอนามัยการมีการศึกษาที่ดีขึ้นสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมมีเสรีภาพมากขึ้นเป็นต้นส่วน “ความยั่งยืน” สามารถมองได้ในหลายมิติเช่นความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติความยั่งยืนของความสามารถในการใช้ทรัพยากร (เพื่อความยั่งยืนในการดำรงอยู่ของมนุษย์) กล่าวโดยสรุป “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จะต้องเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาที่ไม่ติดต่าง ๆ เหล่านี้จะไม่ลดลง (Pearce, Barbier, and Markanda, 1990) หรืออยู่ในสภาพที่เลวร้ายลงกว่าเดิมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะต้องมีผลต่อการนำทรัพยากรขึ้นมาใช้และการทิ้งมลสารออกสู่สิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

แนวคิดที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางมาจากการประชุมคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The world Commission on Environment and Development หรือ WCED, 1987) ที่ให้นิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs” “การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ส่งผลลดความสามารถของคนรุ่นหลังที่จะตอบสนองความต้องการของพวกเขา”

กล่าวอย่างง่ายการพัฒนาที่ยั่งยืนก็คือการพัฒนาในปัจจุบันที่ไม่ลดความสามารถในการพัฒนาในอนาคตดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันระหว่างคนต่างรุ่นและความเท่าเทียมของคนในรุ่นเดียวกันปัญหาคือจะแปลแนวความคิดนี้ไปใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างไร

ที่ผ่านมามีการใช้คำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลายบางคนใช้คำนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม นักนิเวศวิทยาสุดขั้วจะตีความความยั่งยืนในลักษณะที่ปฏิเสธกิจกรรมการพัฒนาใด ๆ ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมแม้เพียงเล็กน้อยบางคนใช้ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในฐานะที่เป็นหลักการสำหรับการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจทางเลือกที่แตกต่างจากการพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจบางคนมองว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งในตัวเองเนื่องจากเห็นว่าคงเป็นไปได้ที่จะมีการพัฒนาโดยที่ยังคงรักษาชีวมณฑล (biosphere) เอาไว้บางคนเห็นว่าอันที่จริงแล้วแนวคิดเรื่องความยั่งยืนไม่ได้สร้างความรู้เชิงทฤษฎีและนโยบายใหม่ๆ ที่แตกต่างจากทฤษฎีและนโยบายที่เป็นอยู่เดิม

ปัญหาสำคัญคือการแปลความหมายของความยั่งยืนการตีความที่พบเห็นกันทั่วไปมี 3 แนวทางคือแนวทางสามเสาหลัก (Three-Pillar Approach) แนวทางนิเวศวิทยา (Ecological Approach) และแนวทางว่าด้วยทุน (Capital Approach) (SEEA 2003)

แนวทางสามเสาหลัก (Three-Pillar Approach) คำนึงถึงความต้องการทางเศรษฐกิจทางสังคมและทางสิ่งแวดล้อมดังนั้นความยั่งยืนจะต้องไม่เน้นไปที่จุดใดจุดหนึ่งเพียงจุดเดียวแต่จะต้องมีความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆกัน ประการแรกเป็นเพราะเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างมีความสำคัญในตัวเองประการที่สองเรามีความจำเป็นเร่งด่วนและมีเวลาน้อยสำหรับการมาถกเถียงกันว่าเสาหลักทั้งสามเสานี้ เสาใดสำคัญกว่ากัน ประการสุดท้ายเสาหลักทั้งสามมีความสัมพันธ์กันด้วยเหตุนี้การพยายามแก้ปัญหาในด้านใดด้านหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออีกด้านหนึ่งวิธีเดียวที่จะไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นคือการมองและตัดสินใจแบบองค์รวมเพื่อจะได้คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นทั้งสามด้านก่อนลงมือปฏิบัติการใด ๆ

แนวทางนิเวศวิทยา (The Ecological Approach) วิธีคิดของแนวทางนี้คือระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นระบบย่อย (Sub-Systems) ในระบบใหญ่คือสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environment) ดังนั้นความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นเพียงองค์ประกอบในความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม “การพัฒนา” ในมุมมองทางนิเวศวิทยาหมายถึง “ความสามารถของระบบนิเวศที่จะตอบสนองทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลงและโอกาสที่มี” ดังนั้นคุณสมบัติสำคัญของ “ความยั่งยืน” คือความสามารถของระบบนิเวศที่จะฟื้นคืนสภาพเดิมเมื่อถูกก่อกรวนหรือถูกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายนอกกระแสหลักของแนวทางนิเวศวิทยานี้คือถ้าจะทำให้ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวได้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน “สุขภาพ” ของระบบนิเวศจะต้องได้รับการปกป้องและสร้างเสริม

คำว่า “สุขภาพของระบบนิเวศ” เป็นคำอุปมาเทียบกับคำว่าสุขภาพของมนุษย์ซึ่งยากที่จะนิยามให้ชัดเจนถ้าจะใช้ส่วอย่างง่ายอาจหมายถึงทรัพยากร (Resource) ที่ทำให้ระบบนิเวศปรับตัวและวิวัฒนาการไปได้เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเมื่อประยุกต์แนวทางสุขภาพระบบนิเวศเข้ากับการพัฒนาที่ยั่งยืนจะมีนัยในการวัดสองด้านกว้างๆ ด้านแรกเป็นการวัด “แรงกดดัน” จากกิจกรรมมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศ (เช่น การดั่งสสารและพลังงานขึ้นมาใช้การเปลี่ยนโครงสร้างทางกายภาพการปล่อยมลพิษการใช้ประโยชน์จากที่ว่างและผลิตภาพของระบบนิเวศ เป็นต้น) แรงกดดันนี้มีผลลดทอนสุขภาพของระบบนิเวศด้านที่สอง เป็นการวัดการตอบสนองของระบบนิเวศต่อแรงกดดันจากมนุษย์การชี้วัดมี 4 ประเภทการวัดที่อธิบายสถานะของระบบนิเวศการวัดที่อธิบายสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในสถานะของระบบนิเวศการวัดที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นกับระบบนิเวศและการวัดความสามารถของระบบนิเวศที่จะจัดการกับแรงกดดัน

แนวทางว่าด้วยทุน (Capital Approach) มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์แต่หากแต่ก้าวไปไกลกว่าขอบเขตของเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมกล่าวคือได้นำความคิดรวบยอดจากวิทยาศาสตร์ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิเวศวิทยาและภูมิศาสตร์) และจากสังคมศาสตร์ (ที่ไม่ใช่เศรษฐศาสตร์) มารวมกันภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง “ทุน” ในทางเศรษฐศาสตร์

นักเศรษฐศาสตร์ยังไม่เห็นพ้องต้องกันเสียทีเดียวเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแต่มีประเด็นที่ตกลงร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญนั่นคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เรื่องรายได้ (Income) ตามนิยามของฮิกซ์ (Hick's Definition) ที่กล่าวว่า

รายได้คือจำนวนสูงสุดที่ปัจเจกบุคคลสามารถบริโภคได้ในช่วงเวลาหนึ่งและยังคงความเป็นอยู่ที่ดีในตอนสุดท้ายของช่วงเวลาเหมือนกับในตอนต้นของช่วงเวลานั้น

“Income is the maximum amount an individual can consume during a period and remain as well off at the end of the period as at the beginning”

ตัวอย่างง่ายๆก็คือสมมติว่านางสาวอัมมีรายได้จากเพียงแหล่งเดียวคือการถือหุ้นมูลค่า 1 ล้านบาท ณ ต้นปีahunนี้ให้อัตราผลตอบแทนสุทธิอย่างแน่นอนคิดเป็นร้อยละ 10 นั่นคือมีรายได้เท่ากับ 100,000 บาท ในแต่ละปีเงินจำนวนนี้คือจำนวนสูงสุดที่นางสาวอัมสามารถบริโภคได้ในหนึ่งปีโดยไม่ลดการลงทุนในหุ้นของเธอลงไป

แม้ว่ามีความแตกต่างอย่างสำคัญระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคลของประเทศนิยามของฮิกซ์ข้างต้นสามารถใช้ได้ทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศดังนั้นรายได้ในระดับประเทศสามารถนิยามได้ว่าเป็นจำนวนรวมที่คนในประเทศสามารถใช้จ่ายได้ในช่วงเวลาหนึ่งโดยไม่ลดฐานของทุน (หรือ ความมั่งคั่ง) ที่เป็นฐานของการสร้างรายได้ให้ประเทศ

นักเศรษฐศาสตร์พิจารณาการพัฒนาที่ยั่งยืนแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวิธีคิดเรื่องรายได้ ประชาชนและความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ประชาชาติกับความมั่งคั่งของประเทศ ในอดีตนักเศรษฐศาสตร์จะเน้นทุนที่มนุษย์สร้างขึ้นในฐานะที่เป็นแหล่งสร้างความมั่งคั่งและรายได้ แต่มักคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติในฐานะที่เป็นของขวัญจากธรรมชาติที่ได้มาฟรีๆ โดยมีอุปทานไม่จำกัด ในปัจจุบันด้วยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นทุนที่มาของความยั่งยืนของรายได้ประชาชาติและความมั่งคั่งและอาจสูญสิ้นหรือเสื่อมโทรมลงไปได้ นักวิชาการบางคนเพิ่มเติมความสำคัญของทุนมนุษย์และทุนทางสังคม จึงเป็นที่มาของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางว่าด้วยทุน

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่ทำให้ความมั่งคั่งของประเทศต่อประชากรไม่ลดลงโดยการทดแทนกันหรืออนุรักษ์แหล่งที่มาของความมั่งคั่ง ได้แก่ ทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนธรรมชาติ

(Daly and Cobb 1998; Pearce et al 1989; Pearce and Turner 1990; Victor 1991 ; El Serafy 1996)

โดยทั่วไป ทุนธรรมชาติจะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ สต็อกของทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน และระบบนิเวศ แต่ละส่วนจะทำหน้าที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจ มีความสำคัญต่อมนุษยชาติ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อย่างน้อยทุนธรรมชาติจะทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งในหน้าที่ 3 ประการต่อไปนี้

หน้าที่เป็นทรัพยากร (Resource Function) ครอบคลุมทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงไปใช้ในระบบเศรษฐกิจเพื่อแปลงเป็นสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติเช่นแหล่งแร่ไม้จากป่าธรรมชาติและปลาน้ำลึก

หน้าที่เป็นที่รองรับของเสีย(Sink Function) รองรับของเหลือที่ไม่ต้องการจากกระบวนการผลิตและบริโภคเช่นไอเสียจากการเผาไหม้หรือขบวนการเคมีน้ำที่ใช้ในการชำระล้างบรรจุภัณฑ์และของที่ไม่ใช้แล้วของเสียเหล่านี้อาจถูกปล่อยสู่บรรยากาศน้ำ (รวมน้ำทะเล) หรือฝังในดินเราเรียกบรรยากาศน้ำและดินว่าเป็นแหล่งรองรับของเสีย (sink)

หน้าที่ให้บริการ (Service Function) เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตรวมทั้งมนุษย์มิติที่สำคัญของการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยคืออากาศสำหรับหายใจและน้ำสำหรับดื่มซึ่งเรียกว่าหน้าที่ค่าจุณการดำรงชีวิต (Survival Function) ถ้าหน้าที่นี้ต้องลดถอยลงทั้งปริมาณและคุณภาพความหลากหลายทางชีวภาพและเผ่าพันธุ์มนุษย์จะถูกกระทบหน้าที่ให้บริการของทุนธรรมชาติยังมีลักษณะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการดำรงชีพ ได้แก่การเพิ่มคุณภาพชีวิตเช่นการมีทัศนียภาพที่น่านรมย์สำหรับการพักผ่อนซึ่งเรียกว่าหน้าที่ให้สุนทริยภาพ (Amenity Function)

จากแนวทางว่าด้วยทุน (Capital Approach) ความยั่งยืนของการพัฒนาขึ้นอยู่กับการรักษาทุนธรรมชาติไว้ให้ได้ (นอกเหนือจากทุนอื่น ๆ) ถ้าสต็อกของทุนธรรมชาติลดลงจนถึงระดับที่ธรรมชาติไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นได้การพัฒนาก็จะชะงักไม่ยั่งยืนอย่างไรก็ตามอาจจะมีพัฒนาในรูปแบบอื่นแทนแต่การพัฒนาทางเลือกนั้นจะเป็นไปได้ต่อเมื่อจะต้องลดการพึ่งพาทางธรรมชาติหรือทดแทนทุนธรรมชาติด้วยทุนที่มนุษย์สร้างขึ้นได้เช่นการสร้างโรงงานกำจัดน้ำเสียเพื่อทำหน้าที่ทดแทนหน้าที่รองรับของเสียของแม่น้ำเป็นต้น

แม้ว่านักวิชาการจะยอมรับว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องการการรักษาทุนธรรมชาติแต่ก็ยังถกเถียงกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับทุนอื่น ๆ โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าทุนเหล่านั้นสามารถทดแทน (Substitutes) หรือใช้ร่วมกัน (Complements) กับทุนธรรมชาติได้หรือไม่อย่างไรหลายคนเห็นว่าในหลายกรณีทุนทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถทดแทนทุนธรรมชาติได้แต่ก็ไม่เสมอไปทุนที่มนุษย์สร้างที่สำคัญคือเทคโนโลยีเช่นการใช้ปุ๋ยเคมีทดแทนความอุดมทางธรรมชาติของดินหรือแม้แต่การใช้ระบบการปลูกพืชในของเหลวที่มีสารอาหาร (Hydroponics) ก็สามารถทดแทนดินได้หลายคนเชื่อว่าในอนาคตความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะยิ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วในอัตราเร่ง

ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกันว่า ความเป็นไปได้ในการทดแทนนั้นมีขีดจำกัด ในบางกรณีทุนที่มนุษย์สร้างไม่สามารถทดแทนทุนธรรมชาติได้เลยทุนบางอย่างมีคุณค่าต่อเมื่อมันเชื่อมโยงกับทุนอื่น ๆ เช่นเครื่องมือจับปลา (ทุนที่มนุษย์สร้าง) จะไม่มีค่าใด ๆ ถ้าไม่มีฝูงปลา (ทุนธรรมชาติ) ให้จับในกรณีเช่นนี้เครื่องมือจับปลากับฝูงปลาเป็นทุนสองประเภทที่ใช้ร่วมกัน (Complementary) ความสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่งคือทุนธรรมชาติให้บริการที่จำเป็นสำหรับการทำหน้าที่ของระบบโลกทั้งระบบ (Entire Planetary System) และไม่สามารถหาสิ่งทดแทนได้เลยเช่นระบบชั้นบรรยากาศโลกทำหน้าที่ป้องกันรังสีดวงอาทิตย์ เป็นต้น

ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องระดับของการทดแทนกันของทุนต่าง ๆ กับทุนธรรมชาติที่ต่างกันบางกลุ่มเห็นว่าความสามารถในการทดแทนมีมากบางกลุ่มเห็นว่าน้อยบางกลุ่มเห็นว่าทดแทนไม่ได้เลยหากเราแบ่งความคิดเห็นที่แตกต่างกันนี้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆปลายข้าวด้านหนึ่งคือแนวคิดความยั่งยืนแบบหลวม (Weak Sustainability) และอีกด้านหนึ่งคือความยั่งยืนแบบเข้มงวด (Strong Sustainability) โดยยังมีแนวคิดกลางๆ ระหว่างสองขั้วที่มองเห็นความสามารถในการทดแทนในระดับต่าง ๆ กัน

กล่าวโดยสรุป หากยึดถือแนวคิดที่ว่าความที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่ทำให้ความมั่งคั่งของประเทศต่อประชากรไม่ลดลงโดยการทดแทนกันหรืออนุรักษ์แหล่งที่มาของความมั่งคั่งได้แก่ทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนมนุษย์ทุนทางสังคมและทุนธรรมชาติแล้วการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การธุรกิจดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นย่อมนำเสนอสังคมไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2536). *การพัฒนาประเทศ : แนวคิดและทิศทาง*. กรุงเทพมหานคร : ดอกเบญจ.

ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์. (2555). *สังคมกับเศรษฐกิจ Society and Economy*. ปทุมธานี : พูลสวัสดิ์พับลิชชิง.

แดงอ่อน มั่นใจตน. (2548). *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาแนวคิดทฤษฎีในการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิเชียร วิทย์อุดม และเชมมารี รักชูชีพ. (2556). *ทัศนะของนักศึกษาต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การแก้ปัญหาความฟุ่มเฟือย : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. (รายงานผลการวิจัย). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สมบัติ กุสุมาวลี. (2540). *ประเทศไทยในทศวรรษหน้าการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้*. (เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบ 30 ปีแห่งการสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุจิตรา ธนารักษ์. (2551). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. (พิมพ์แก้ไขปรับปรุงครั้งที่ 3).

กรุงเทพมหานคร : ทีพีเอ็นเพรส.

อุทัยหิรัญโต. (2515). *ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

David Pearce, Edward Barbier, and Anil Markandya. (1990) “Sustainable Development : Ecology and Economic Progress,” in *Sustainable Development: Economics and Environment in the Third World*. London: Earthscan Publications, 1990, 1-11.

Sandra S. Batie. (1989) “Sustainable Development: Challenges to the Profession of Agricultural Economics” *American Journal of Agricultural Economics* 71 (December 1989), 1083-1101.

SEEA. (2003). Handbook of National Accounting-integrated Environment and Economic Accounting. United Nations European Commission International Monetary Fund. Organization for Economic Co-operation and Development World Bank.